

В статье автор раскрывает роль образования взрослых как ведущее условие развития современной личности и рассматривает ее как общепризнанную целесообразность через необходимость обучаться на протяжении всей жизни; освещает особенности образовательных моделей – педагогической и андрагогической; определяет роль субъектов обучения в каждой модели и характеризует наиболее значимые отличия моделей по двенадцати позициям.

Ключевые слова: андрагогика, образование взрослых, андрагогическая образовательная модель, педагогическая образовательная модель.

The author reveals the role of adult education as the leading condition for the development of modern identity, and sees it as a widely recognized need for a feasibility study on lifelong learning; highlights features educational models - teaching and andragogicheskoy; determine the role of teaching the subjects in each model and characterize the most significant differences between models of twelve.

Key words: andragogics, formation of adults, andragogical educational model, pedagogical educational model.

УДК 004:37.046

Ірина Носаченко,
м. Київ

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Навчання впродовж усього життя є стратегічним напрямом розвитку світової і європейської системи освіти. Більш ніж тридцять років тому (у 1966 р.) міністрами держав-членів Організації економічної співпраці та розвитку (ОЕСР) однією з важливих цілей освітньої політики було встановлено “навчання протягом життя для всіх верств населення”. Міжнародна комісія з освіти для XXI ст. також визначила, що навчання протягом усього

життя буде одним з ключів до розв'язання проблем ХХІ ст. Взагалі поняття “освіта впродовж життя”, “безперервна освіта” (англ. *lifelong education*) вперше з'явилися в Англії ще на початку ХХ ст. і пов'язувались з досвідом і традицією навчання дорослого населення в країнах Північної Європи.

Історія національної педагогічної думки також свідчить про те, що на початку ХХ ст. в Україні також розглядаються питання неперервності освіти (Б. Грінченко, В. Вінниченко, С. Русова, І. Стещенко та ін). Так, наприклад, ще на І Всеукраїнському з'їзді вчителів і професорів у квітні 1917 р. І. Стещенко виступив з доповіддю, в якій обґрунтував положення про єдність і неперервність процесу освіти. До речі, розуміння неперервної освіти І. Стещенко, Г. Ващенко, С. Русовою передусім пов'язувалося з освітою дорослих, поновленням і розширенням їхніх знань відповідно до вимог життя.

Потреба навчатися впродовж усього життя викликана насамперед швидкими змінами в соціально-економічному розвитку, технічному оснащенні виробництва, швидким старінням знань. Інтенсивне зростання потоку інформації через кожні 5-10 років зумовлює необхідність поновлення знань, щоб відповідати нагальним вимогам життя. Проведені за кордоном дослідження свідчать, що навіть найкращі вищі навчальні заклади не вважають, що вони випускають фахівців, освіта яких вже завершена.

Зазначимо, що у зв'язку з переходом індустріальних і постіндустріальних країн до інформаційного суспільства освіта, і передусім освіта дорослих, стає об'єктивною, реальною потребою більшості, носить всеохоплюючий характер.

Освіта дорослих не може розглядатися відокремлено, оскільки вона є загальною складовою системи неперервної освіти і здійснюється протягом усього життя, включаючи усі галузі знань, використовуючи максимальні можливості для розвитку особистості, отримання нової чи підвищення існуючої кваліфікації, участі в соціально-економічному житті суспільства. Процеси освіти, в якій беруть участь діти, молодь, дорослі, розглядаються як єдине ціле. Адже “людина вчиться постійно, без відносно довгих перерв або в освітніх установах, або засобами

самоосвіти. Людина включена в освітній процес на всіх стадіях її розвитку з врахуванням спадковості при переході з одного ступеня до іншого” [2, с. 15].

Одночасно можна виділити деякі принципи, на яких базується освіта дорослих:

- урахування особистісних якостей (вік, сімейний стан, професійний і соціальний статус, фізичний і психологічний стан здоров'я та інші фактори);
- використання практичного і життєвого досвіду, адже завдяки йому дорослі є носіями нових знань, умінь, культури, що сприяє тому, що одночасно вони вчать самі та навчають інших;
- визнання того, що в певній ситуації чи на певному періоді освіта дорослих може відігравати компенсуючу роль, вона не призначена для заміни відповідної освіти молоді, що в свою чергу є успішною передумовою освіти дорослих;
- наявність у людей “третього віку” значного вільного часу і бажання навчитися тому чого не було за часів їх молодості (сучасних інформаційних технологій, комунікацій та інших нових знань для піднесення своєї соціально-виховної ролі в суспільстві, родині);
- педагогічний і кваліфікаційний рівень викладачів-андрагогів, їх творча складова, яка передбачає створення принципово нового в змісті, організації навчально-виховного процесу, дослідницького підходу до педагогічної діяльності. “Атмосфера творчого пошуку, що створюється таким викладачем-андрагогом є могутнім, стимулюючим фактором активізації дорослого населення: їхня професійна діяльність має бути організована таким чином, щоб вони мали можливість і навіть певною мірою бути зобов'язані вдосконалювати свої знання, а також користуватися усіма досягненнями в різних сферах економічного, соціального і культурного життя” [2, с. 36];
- визнання принципу гуманізму як одного з головних, оскільки процес навчання орієнтований на особливість, створення максимально сприятливих умов для формування і розвитку духовних, моральних, фізичних і

інтелектуальних якостей, творчої індивідуальності. Інноваційні технології, які впроваджуються на різних ступенях неперервної освіти доцільно розглядати як засіб гуманізації процесу неперервної освіти, реалізації особистісно орієнтованого підходу до особистості.

Першочергову увагу слід приділяти специфічним потребам груп населення, які перебувають у найменш сприятливих умовах з точки зору освіти і роботи, людям похилого віку, які закінчили трудове життя зберегти і розвивати свої фізичні та інтелектуальні здібності, допомогти розумно використовувати досуг.

Водночас навчання дорослих не можна пов'язувати лише з біологічним віком людини, воно головним чином має пов'язуватись з процесами соціальними, характерними для будь-якої особистості, людського соціуму взагалі. Це природньо обумовлюється місцем і роллю освіти в суспільстві. За даними ЮНЕСКО, достатнього рівня національного благополуччя відповідно до світових стандартів досягають країни, в яких 40-60% працездатного населення – це люди з вищою освітою, яка є ключовим сектором, однією з важливих умов функціонування суспільства. Взагалі у високорозвинених країнах на освіту виділяються більше ніж 10% ВВП.

Важливе місце в системі освіти дорослих посідає освіта молоді, підготовка якої має надзвичайне значення для соціально-економічного, політичного і культурного розвитку країни.

Слід постійно орієнтувати молодь на неперервну освіту з тим, щоб готувати її до подальшої участі в системі освіти дорослих, інформувати її про можливості продовження освіти, зокрема системою освіти дорослих.

Програми освіти дорослих для молоді повинні враховувати не тільки нагальні потреби, а й орієнтуватися на суспільство майбутнього.

Доцільно виділити такі форми освіти дорослих:

- заочне навчання;
- дистанційне навчання (телеуніверситети, навчальні тьюторські центри);
- друга вища освіта;
- післядипломна освіта;

- курси підвищення кваліфікації;
- корпоративне навчання;
- самоосвіта, програми самонавчання в комп'ютерних клубах, гуртках;
- народні університети;
- лекторії;
- проведення практикумів, семінарів, заочних курсів в мережі Інтернет;
- просвітницька діяльність бібліотек, клубів, музеїв, фото-та відеотек.

Враховуючи різноманітність перелічених форм навчання проаналізуємо стан і перспективи розвитку деяких з них. Так, в умовах ринкової економіки активно розвивається заочна і дистанційна освіта, хоча перше покоління закладів заочної і дистанційної освіти почали існувати значно раніше (Інститут заочного навчання, створений у Росії в 1850 р., шведський інститут “Лібер Хермоде”, відкритий в 1898 р.). У 90-х рр. XX ст. ряд університетів в США, Австралії, Англії, Канаді також організують дистанційну освіту, як форму організації навчання для тих, хто не міг навчатися на стаціонарі. Саме вони запропонували змішаний тип навчання, в процесі якого інтегруються різні форми навчання. Паралельна організація традиційного (очного, заочного, екстернату) і дистанційного навчання передбачає залучення викладачів до викладання дисциплін і на стаціонарі, і дистанційно. Одночасно створюються і функціонують й інші форми організації дистанційної освіти, як, наприклад, великомасштабні відкриті університети, які були створені у Великобританії, Китаї, Латинській Америці, Африці. Завдяки використанню дистанційних методів освіти вони задовольняли зростаючу потребу у навчанні дорослого населення, сприяли підвищенню його кваліфікації.

Серед організаційних форм дистанційної освіти можна виділити також створення об'єднань, кооперацій університетів, навчальних центрів. На становлення різних форм організації і дистанційного навчання вплинуло род факторів. Н.О. Корсунська [3, с. 78-79], виділяє такі з них: соціальні, до яких можна віднести різке зростання потреби у вищій освіті, повернення багатьох дорослих у систему формальної освіти з метою підвищення

кваліфікації і перекваліфікації; економічні – велика кількість студентів працює, заробляє гроші і не може тільки навчатись; демографічні і географічні – густина населення, наявність важко доступних районів. І безперечно – це формування нової інформаційної культури, використання нових інформаційних технологій та спілкування через їх засоби.

Незалежно від форм організації дистанційна освіта – це особлива, завершена форма, що має елементи наочного, наочно-заочного, заочного і вечірнього навчання на основі інформаційних технологій і систем мультимедіа. Комплекс освітніх послуг, що надається за допомогою спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища на будь-якій відстані від освітніх установ визначає дистанційну освіту як одну з форм неперервної освіти, освіти “впродовж життя”.

Характерними рисами дистанційної освіти є гнучкість, модульність, економічність, технологічність, соціальна рівність, інтернаціональність, нова роль викладача, якість та ін.

Гнучкість: учні, студенти, слухачі, що одержують дистанційну освіту, в основному не відвідують регулярних занять, а навчаються в зручний для себе час та в зручному місці.

Модульність: в основу програми дистанційної освіти покладається модульний принцип; кожний окремий курс створює цілісне уявлення про окрему предметну область, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, що відповідає індивідуальним чи груповим потребам і оцінити знання студентів за багатобальною системою.

Паралельність: навчання здійснюється одночасно з професійною діяльністю (або з навчанням за іншим напрямком), тобто без відриву від виробництва або іншого виду діяльності.

Велика аудиторія: одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації великої кількості учнів, студентів та слухачів, спілкування за допомогою телекомунікаційного зв'язку студентів між собою та з викладачами.

Економічність: ефективне використання навчальних площ та технічних засобів, концентроване і уніфіковане представлення інформації, використання і розвиток комп'ютерного моделювання повинні призвести до зниження витрат на підготовку фахівців.

Технологічність: використання в навчальному процесі нових досягнень інформаційних технологій, які сприяють входженню людини у світовий інформаційний простір.

Технологія дистанційного навчання – це сукупність методів, форм і засобів взаємодії з людиною у процесі самостійного, але контрольного освоєння нею певного пласту знань. Навчальна технологія будується на фундаменті відповідного змісту і має підпорядковуватись вимогам його завдання. Зміст запропонованого до освоєння знань акумулюється в спеціальних курсах і модулях, призначених для дистанційної освіти і заснованих на наявних у країні освітніх стандартах, а також у банках даних і знань, бібліотеках відео сюжетів і т.п. Представлення інформації для тих, хто навчається, здійснюється у вигляді друкованих та електронних матеріалів, аудіо- і відео-продукції, телевізійних передач.

Соціальна рівність: рівні можливості одержання освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я і соціального статусу.

Інтернаціональність: можливість одержати освіту у навчальних закладах іноземних держав, не виїжджаючи зі своєї країни та надавати освітні послуги іноземним громадянам і співвітчизникам, що проживають за кордоном.

Нова роль викладача: дистанційна освіта розширює та оновлює роль викладача, робить його наставником-консультантом, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно удосконалювати ті курси, які він викладає, підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій. На викладача покладається нова роль. Він координує процес навчання на основі видозміненого курсу, проводить консультації при упорядкуванні індивідуального навчального плану кожного студента, керує навчальними проектами та ін. Він спрямовує навчання груп взаємопідтримки, допомагає тим, хто навчається, в їх професійному самовизначенні. Взаємодія студентів і викладача в системі дистанційної освіти припускає обмін повідомленнями шляхом їх взаємної посилки за адресами кореспондентів. Якщо при проведенні навчальних занять вихід студентів у мережі Інтернет небажаний з фінансових та організаційних міркувань, то є

можливість моделювання їх роботи у внутрішній мережі. Зміст WEB-серверів, який можна використати для навчання, вибірково копіюється на жорсткому диску навчальних комп'ютерів (або сервер локальної мережі). Це дозволить створити своєрідний "навчальний Інтернет". Така модель допоможе студентам розвивати уміння і навички цілеспрямованої роботи без істотних фінансових витрат і прищепити їм елементи інформаційної культури, необхідної для ефективної діяльності в інформаційному просторі нашого суспільства.

Як відомо, якість дистанційної освіти не поступається якості очної форми навчання, оскільки для підготовки дидактичних засобів залучається найкращий професорсько-викладацький склад і використовуються найсучасніші навчально-методичні матеріали; передбачається введення спеціалізованого контролю якості дистанційної освіти на відповідність її освітнім стандартам.

Слід зауважити, що розв'язання проблем контролю якості дистанційної освіти, його відповідності її освітнім стандартам має принципове значення для успіху всієї системи освіти в країні. Від успішності розв'язання цього питання залежить академічне визнання курсів дистанційної освіти, можливість розвитку навчально-виховного та наукового процесу у провідних педагогічних вузах. Тому для здійснення контролю в дистанційній освіті має бути створена єдина система загальнодержавного тестування.

Позитивний вплив на студента (учня, слухача): підвищення творчого та інтелектуального потенціалу людини, що одержує дистанційну освіту, за рахунок самоорганізації, прагнення до знань, використання сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, вміння самостійно працювати і приймати відповідальні рішення.

Дійсно, самостійна робота слухачів під час дистанційного навчання принципово відрізняється від самостійної роботи в інших формах навчання навіть при заочному. По-перше, при дистанційному навчанні вона дійсно керована конкретним суб'єктом (тьютором), тому що на кожному її етапі перед слухачем ставиться конкретна мета і жорстко контролюється її виконання. При необхідності слухачеві надається оперативна

допомога з боку кваліфікованих спеціалістів. По-друге, самостійна робота слухача здійснюється за індивідуальним планом (розкладом), у зручному для нього місті, темпі, послідовності. По-третє, дидактичне забезпечення самостійної роботи не обмежується методичними рекомендаціями і переліком літератури, як це, в основному має місце при заочному навчанні, а здійснюється за допомогою спеціалізованих навчально-методичних комплексів високої якості та індивідуального користування. Одночасно необхідно мати на увазі, що слухач має узгоджену можливість контакту з викладачем по телефону, факсу, телекомунікаціям, електронній і звичайній пошті, Інтернету, а також особисто.

Які ж перспективи і проблеми розвитку дистанційної освіти в Україні? Так, Національною програмою “Освіта. Україна ХХІ сторіччя”, Законом України “Про національну програму інформатизації”, Законом України “Про освіту” передбачено забезпечення розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій, запровадження в навчально-виховний процес новітніх педагогічних технологій, в т.ч. й дистанційної, створення нової системи інформаційного забезпечення.

У Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні [4] зазначено, що створення і розвиток системи дистанційної освіти орієнтується на такі соціальні групи:

- учні старших класів, які бажають одержати додаткові знання паралельно з навчанням у школі;
- особи, які готуються до вступу у вищі навчальні заклади;
- молодь, яка не має можливості одержати високоякісні освітні послуги в традиційній системі освіти із-за обмеженості пропускнуї спроможності цієї системи, необхідності суміщення навчання з роботою, географічної віддаленості від обласних центрів і престижних навчальних закладів;
- особи, які мають медичні обмеження для одержання регулярної освіти;
- військовослужбовці, які звільняються зі Збройних сил України і члени їхніх родин;
- військовослужбовці строкової служби Збройних сил

- України, МВС України та прикордонних військ України;
- фахівці конверсійних підприємств, які підлягають звільненню;
- безробітні;
- керівники державних органів управління різних рівнів;
- студенти, які бажають одержати другу паралельну освіту;
- особи, які бажають одержати післядипломну освіту;
- особи, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі;
- українсько- та російськомовні громадяни зарубіжних країн.

Дистанційні технології навчання вже впроваджені в навчальний процес багатьох навчальних закладів України. Міністерством освіти і науки України створено Український центр дистанційної освіти. Об'єднання зусиль цього центру і накопичений у вищих навчальних закладах науково-методичний потенціал, інформаційні ресурси, досвід сприятимуть створенню системи дистанційної освіти, як частини освітнього простору України.

Література

1. Зязюн І.А. Неперервна освіта як основа соціального поступу // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр. / за ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало. – К., 2001. – Ч. 1. – С. 15-23.
2. Ничкало Н.Г. Теоретико-методологічні проблеми і перспективи розвитку досліджень з неперервної професійної освіти // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр. / за ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало. – К., 2001. – Ч. 1. – С. 35-42.
3. Корсунська Н.О. Організація системи дистанційної освіти: порівняльний аналіз // Педагогічний процес: теорія і практика: зб. наук. пр. – 2002. – Вип. 1. – С. 74-81.
4. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 01.11.2008: <<http://osvita.org.ua>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

В статье рассматриваются вопросы, связанные с

потребностью образования личности на протяжении всей жизни. Особое внимание уделяется раскрытию сущности, принципам и особенностям такой формы системы непрерывного образования как дистанционное.

Ключевые слова: непрерывное образование, образование взрослых, формы образования взрослых, дистанционное образование, принципы дистанционного образования.

The article is developed to the problems of lifelong education. Great attention is paid to the process and principles of such form adult education as distance education.

Key words: lifelong education, adult education, forms of adult education, distance education, principles of distance education.

УДК 004.9:514.18:744.07

Надія Дорошенко,
м. Київ

АНДРАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ: ПЕРЕДУМОВИ ТА ПІДХОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Перед системою професійної освіти щодо підготовки кваліфікованих робітників машинобудівної галузі нині постали нові завдання, які знайшли своє відображення в Законі “Про професійно-технічну освіту”, а також у Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні, у Концепції стандартів професійної освіти та в Національній Доктрині розвитку освіти України.

У ХХІ столітті радикально змінюється економіка і суспільство, прискорюються соціальні зміни, людство переходить до інформаційного суспільства – суспільства знань як вищої стадії свого розвитку. Це зумовлює необхідність адекватних змін в освіті на всіх її рівнях, гнучкого врахування проблем світової глобалізації, постійних змін у технологіях (включаючи педагогічні), нових потреб різних виробничих галузей діяльності